

THE ROLE OF VALUES IN EDUCATING YOUTH IN THE SPIRIT OF NATIONAL PRIDE

Tursunboy Ergashev

independent researcher

National University of Uzbekistan

Tashkent, Uzbekistan

E-mail: ergashevbahodir44@gmail.com

ABOUT ARTICLE

Key words: National identity, national revival, national rise, spiritual maturity, nationalism, national values, radicalism, ideological crisis, carelessness.

Received: 19.05.25

Accepted: 21.05.25

Published: 23.05.25

Abstract: In the article, one of the important factors in the formation and strengthening of the national spirit and the scientific, spiritual, moral heritage, many scientific works, discoveries left by our thinkers and scientists is about educating the young generation in the spirit of national and universal values and unique traditions. thoughts and opinions are held.

YOSHLARNI MILLIY G'URUR RUHIDA TARBİYALASHDA QADRIYATLARNING O'RNI

Tursunboy Ergashev

mustaqil tadqiqodchi

O'zbekiston Milliy universiteti

Toshkent, O'zbekiston

E-mail: ergashevbahodir44@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Milliy o'zlik, milliy tiklanish, milliy yuksalish, ruhiy yetuklik, millatparvarlik, milliy qadriyatlar, radikalizm, mafkuraviy huruj, beparvolik.

Annotatsiya: Maqolada milliy o'zlikni anglash va ilmiy, ma'naviy, axloqiy merosi, mutafakkirlar va allomalarimiz qoldirgan ko'plab ilmiy asarlar, kashfiyotlar, milliy ruhni shakllantirish va mustahkamlashda muhim omillardan biri yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar, betakror an'analar ruhida tarbiyalashga doir fikr va mulohazalar yuritilgan.

РОЛЬ ТРАДИЦИЙ В ВОСПИТАНИИ МОЛОДЕЖИ В ДУХЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГОРДОСТИ

Турсунбой Эргашев

независимый исследователь

Национальный университет Узбекистана

Ташкент, Узбекистан

E-mail: ergachevbahodir44@gmail.com

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Национальная идентичность, национальное возрождение, национальный подъем, духовная зрелость, национализм, национальные ценности, радикализм, идеологический кризис, беспечность.

Аннотация: В статье одним из важных факторов формирования и укрепления национального духа и научного, духовно-нравственного наследия, многих научных трудов, открытий, оставленных нашими мыслителями и учеными, является воспитание молодого поколения в духе национального и сохраняются общечеловеческие ценности и уникальные традиции.

Kirish. Mamlakatimiz jahon hamjamiyatiga tobora chuqur integratsiyalashib borayotgani, xalqimizning jahondagi rivojlangan millatlar qatoridan joy olishga intilishi moddiy-iqtisodiy omillar, yuksak texnologiyalar bilan bir qatorda, ma'naviy omillarni rivojlantirishni ham taqozo etadi. Milliy g'oyamizning davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoev tomonidan olg'a surilgan "Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari" deb belgilanishi barkamol inson tarbiyasini ham tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo qildi. Masalan, Prezidentimizning 2017 yil 24 mayda qabul qilgan PQ 2995-sonli "Qadimiy yozma manbalarni saqlash, tadqiq va targ'ib qilish tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi qarori, boshlangan ana shu katta ishlarning ijrosi sifatida tarixiy ahamiyatga ega.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review). Markaziy Osiyo madaniyati azaldan dunyoni lol qoldirib kelgan va G'arb uchun maktab vazifasini o'tagan. Bu o'rinda o'rta asrlar Sharq uyg'onish davrining ikki bosqichida, ya'ni IX-XI asrlarda ro'y bergan (birinchi bosqich) va XIV asrning ikkinchi yarmi hamda XV asrlarda (ikkinchi bosqich) yashab ijod etgan muttafakkir va allomalar ijodiga nazar tashlab o'tish o'rinlidir. Ma'lumki, O'rta asrlar Sharq uyg'onish davriga kelib, xalq boy an'alarini o'zida mujassam etgan tarbiyaviy-axloqiy risolalar paydo bo'ldi, ularda axloqning ham nazariy, ham amaliy masalalari tahlil etildi.

"Qutadg'u bilig", "Axloqi-Nosiriy", "Qobusnoma", "Hibatul haqoyiq", "Guliston", "Bo'ston", "Axloqi Jaloliy", "Mahbub ul-qulub", "Boburnoma" kabi Yusuf Xos Xojib, Nasriddin Tusiy, Kaykovus, Ahmad Yugnakiy, Muslihiddin Sa'diy, Abdurahmon Jomiy, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur va boshqa allomalarimizning ta'limiy-axloqiy asarlari inson shaxsini ma'naviy-axloqiy jihatdan shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Birinchi Prezident

Islom Karimovning 2014 yil 15 mayda “O‘rta asrlar Sharq allomalari va mutafakkirlarining tarixiy merosi, uning zamonaviy sivilizatsiya rivojida roli va ahamiyati” mavzusida o‘tkazilgan xalqaro anjumanda so‘zlagan tarixiy nutqida Sharq ma‘naviyati va ma‘rifatining jahon tamaddunidagi roli haqida qimmatli fikrlar olg‘a surildi va uning roli ta‘kidlandi.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology). Xalqimizning asrlar davomida yaratgan boy ilmiy, ma‘naviy, axloqiy merosi, mutafakkirlar va allomalarimiz qoldirgan ko‘plab ilmiy asarlar, kashfiyotlar, umrboqiy qadriyatlar va an‘analar ana shu qo‘lyozmalarda ham aks etgan. Milliy madaniy merosimizning ming-minglab namunalarini turli zamonlarda chetga chiqib ketgani va ularni asl vataniga qaytarish borasida ham amaliy ishlar boshlanganini haqli bir qoniqish bilan qayd etish kerak, albatta. Ajdodlarimizning bizga qoldirgan boy va betakror madaniy merosini sanab bitirish mushkul. Ularning e‘tiboridan chetda qolgan sohaning o‘zi yo‘q. Ana shularni qamrab olgan asarlar, yodgorliklar, mamlakatimizning turli tarixiy shaharlaridan topilgan osori-atiqalar faqat O‘zbekistonning emas, balki butun jahonning, YUNESKOning bebaho mulkidir.

Bugun o‘tib kelayotgan yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar, betakror an‘analar ruhida tarbiyalashga yetarlicha e‘tibor qaratmaydigan va bu yo‘lda o‘zining tarixiy, madaniy, axloqiy merosini asrab-avaylab, uni kelajak avlodga qoldirishga e‘tibor bermaydigan mamlakat tarixiy taraqqiyot chorraxasida qolib ketishi tayin. Har tomonlama uyg‘un rivojlangan, mustaqil fikrlaydigan, o‘z qarash va yondashuviga, fuqarolik nuqtai nazariga ega bo‘lgan shaxsni kamol toptirishni o‘z oldiga maqsad qilib qo‘ygan yangi O‘zbekistonda madaniy yodgorliklar, aziz qadamjolar hozirgi paytda yoshlarimizning dunyoqarashini boyitish, ularning tariximizga bo‘lgan munosabatini shakllantirish vositasiga aylanib bormoqda.

Xalqaro tajribalar tahlili ga nazar tashlasak, milliy qadriyatlarning mazmun-mohiyati, ularning ma‘naviy ildizlarini anglash uchun ajdodlar merosini izchillik bilan o‘rganish barcha davrlarda muhim ahamiyat kasb etganligini ko‘rishimiz mumkin. Zero, yoshlarga buyuk ajdodlarimizning boy ilmiy merosi orqali madaniyat va ma‘rifat, milliy urf-odatlarimiz, qadriyatga aylanib ulgurgan axloqiy qarashlarni singdirish xalqimizning ma‘naviy jihatdan yanada yuksalishiga xizmat qiladi. Bugungi kunda bu kabi masalalarga mamlakatimizda alohida e‘tibor qaratilmoqda. Jumladan, davlatimiz rahbarining “Yoshlarimiz mustaqil fikrlaydigan yuksak intellektual va ma‘naviy salohiyatga ega bo‘lib, dunyo miqyosida o‘z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo‘sh kelmaydigan insonlar bo‘lib kamol topishi, baxtli bo‘lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz” degan so‘zlari bu sohaga bo‘lgan e‘tibor qanchalik darajada muhimligini ko‘rsatadi.

Inson ulg‘aygan sari o‘zligini, tarixini anglab, yuragida Vatanga muhabbat va sadoqat tuyg‘usi oshib boraveradi. Tarixga nazar tashlasak, Vatan ishqini tomirida milliy g‘urur, jo‘sh urgan

insongina buyuk ishlarga qodir bo'lishi kabi haqiqat namoyon bo'ladi. Shiddat bilan rivojlanib borayotga bugungi zamonaviy davrda, yosh-avlodni ma'naviy qadriyalar, an'analarimiz va milliy urf-odatlarimiz asosida tarbiyalash uchun, avvalo ularda buyuk ajdodlarimizdan minnatdorchilik hamda g'urur tuyg'usini tarbiyalash kerak deb hisoblaymiz.

Axloqiy, ma'naviy mukammallik, or-nomuslilik, vijdonlilik, yaqinlarga g'amxo'r bo'lish kabi umuminsoniy tuyg'ular o'z-o'zidan paydo bo'lmagan. Chunki, ularni milliy qadriyatlar va milliy tarbiya asosida namoyon bo'ladi. Buni hisobga olgan holda "Devonu lug'otit-turk" asarida, xalqning bebaho donoligining ifodasi bo'lgan uch yuzga yaqin maqollar mavjud hisoblanadi-ki, buning yoniga masal va hikoyalarni, ko'plab pandnomalar, masal va hikoyalarni kiritadigan bo'lsak, ko'z o'ngimizda asarning milliy pedagogikamiz tarixidagi o'rni va ahamiyatini tasavvur etish paydo bo'ladi.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). Ana shunday murakkab bir mafkuraviy makonda boy o'tmish madaniyatimiz va milliy an'analarimizni yoshlar ongiga singdirish, ularni tarixiy xotira, ajdodlarimiz merosiga sadoqat va hurmat ruhida tarbiyalash istiqboldagi muhim vazifalardan bo'lib turibdi. Prezidentlikka kirishishga bag'ishlangan tantanada nutq so'zlagan Shavkat Mirziyoev yoshlar haqida to'xtalar ekan, shunday degan edi: "Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz".

Kaykovusning "Qobusnoma" asari ma'naviyat, axloq-odobga, ta'lim-tarbiyaga oid nodir asarlardan hisoblanadi. "Qobusnoma" qirq to'rt bobdan iborat. Kaykovus o'zining hayotiy tajribasi asosida o'g'li Gilonshohni tarbiyalashni istaydi va toju-taxt, boylik emas, pand-nasihatlarini bebaho meros, deb ta'kidlaydi. U o'g'liga shunday deb murojat qiladi: "Ey farzand, umidim shuki, sen shu pandlarni qabul qilgaysan. Men otalik vazifasini bajo keltirgan bo'lurman. Bilginki, xalqning rasmi, odati shundayki, yugurib-yelib, qidirib-axtarib dunyodan biror narsa hosil qiladilar va (bu topgan) narsalarini o'zlarining yaxshi ko'rgan kishisiga qoldirib ketadilar. Men dunyoda mana shu so'zlarni hosil qildim, sen mening uchun qimmatbahosan. Menga safar vaqti yaqinlashdi, dunyodan nima hosil qilgan bo'lsam, sening oldinga qo'ydim, toki o'zingga bino qo'ymagaysan va o'zingga nomunosib ishlarni qilmagaysan".

"O'zi poku, so'zi poku, ko'zi pok" yoki xalqimiz ma'naviyatining noyob yodgorligi bo'lmish "Avesto" kitobida ezgu fikr, ezgu so'z va ezgu amal degan da'vatlarga urg'u berilishi ajdodlarimizning komillikni juda keng ma'noda tushunganini ko'rsatadi. Insonning ma'naviyati, fikri, so'zi va harakati halol mehnat va halol rizq asosiga qurilishi lozimligi ming yillar mobaynida tarbiyamizning mazmun-mohiyatini belgilab kelgan va ushbu g'oyalar milliy g'oyamizning ham poydevoriga asos qilib olingan. Yurt tinchligi, xalq farovonligi, komil inson tarbiyasi kabi g'oyalar

ajdodlarimiz amal qilgan va meros qoldirgan an'analarga to'la mos va xosdir. Adolat va halol mehnat inson kamolotini ta'minlashning mezonini ekanligi milliy g'oyamizning ham tamoyillariga asos qilib olingan. Ma'lumki, insonning yetuklikka intilishida va kamol topishida hamisha ma'naviy tarbiya muhim ahamiyat kasb etgan. Bu boradagi Sharq mutafakkirlarining dahosi, ilmfanning turli yo'nalishlaridagi izlanishlari va qomusiy bilimlari hamon insoniyatni hayratga solib kelmoqda. Sharq Uyg'onish davri falsafasida ta'limiy-axloqiy yo'nalish muhim ahamiyat kasb etgan. Masalan, axloq masalasi faylasuflarning, buyuk mutafakkirlarning, tarixchi-yu shoir va adiblarning diqqat markazida bo'lgan. Ta'limiy-axloqiy risolalar yozilgan, axloqning nazariy va amaliy masalalari tahlil etilgan. «Fozil odamlar shahri», «Baxt-saodatga erishuv haqida», «Axloq haqida risola», «Ishq risolasi», «Qutadg'u bilig», «Axloqi Nosiriy», «Axloqi Jaloliy», «Axloqi Muhsiniy», «Hibatulhaqoyiq», «Qobusnoma», «Guliston», «Bo'ston», «Mahbub ul-qulub» kabi Forobiy, Ibn Sino, Yusuf Xos Hojib, Ahmad Yugnakiy, Tusiy, Davoniy, Koshifiy, Kaykovus, Sa'diy, Jomiy, Alisher Navoiylarning ta'limiy-axloqiy asarlari inson shaxsini ma'naviy-axloqiy shakllantirish muammosini hal etishda tarbiyaviy asarlar sifatida muhim ahamiyatga ega. Afsuski, insoniyat boshidan kechirgan fojialar, urushlar, tabiiy ofatlar natijasida ular qoldirgan buyuk merosning, aytish mumkinki, mingdan bir qismigina bizgacha yetib kelgan, xolos. Tarixning zulmat va jaholat hukmronlik qilgan muayyan davrlarida olimlarning quvg'inga va ta'qibga uchragani, ko'pchiligining hayoti fojiali yakun topganiga tarix guvoh.

Qadimgi dunyoning eng ulkan Aleksandriya kutubxonasi, Mirzo Ulug'bekning noyob shaxsiy kutubxonasi yo'q qilib yuborilgan. Bunday fojiali ro'yxatni yana davom ettirish mumkin. Biroq, barcha qiyinchilik va ayovsiz sinovlarga qaramasdan, alloma va mutafakkirlar o'zlarining ilmu fan rivoji yo'lidagi burchiga, gumanizm va ma'rifat g'oyalariga sodiq qolganlar, ijoddan to'xtamaganlar.

Ana shulardan biri XI asrda yashab ijod etgan olim va mutafakkir Mahmud Qoshg'ariydir. Uning ta'lim-tarbiyaga, xulq-atvorga oid «Devonu lug'otit turk» asarida olg'a surgan g'oyalari hamon o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Ushbu asarda qadimgi turkiy xalqlar tili tarkibiga kirgan so'zlarning arabcha izohli tarjimai berilgan. Bu kitobni qadimiy turkiy tilning izohli lug'ati deyish mumkin. «Devon»dagi qo'shiqlarda tabiat manzaralari, ov va jang tasvirlari, sevgi-muhabbat tuyg'ulari, o'git-nasihatlar o'z ifodasini topgan.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations). Xulosa qilib aytganda, she'rlarda ilm olishning qadri, bilimli, donishmand kishilarni hurmat qilish, mehmondo'stlik, xushxulqlik, mardlik, jasurlikni targ'ib etuvchi, o'z manfaatini ko'zlagan molparast, baxil, ochko'z, do'stiga va xalqiga xiyonat kabi salbiy tomonlarini qoralaydigan she'rlar ko'p uchraydi. Bunday she'rlar turkiy xalqlar qadim-qadimlardan boshlab inson shaxsini shakllantirishda ta'lim-tarbiyaga katta e'tibor berganligini ko'rsatadi. Ayniqsa, pand-nasihatlarda asosiy o'rinni ilm olishga undash,

uning foydalari, ilm ahlini hurmat qilish to'g'risidagi fikrlar egallaydi. Yoshlarga ilmi kishilarga yaqinlashish, ulardan pand-nasihatlari olish maslahat beriladi. Asarda xalqning ta'lim-tarbiyaga oid tajribalari ifodalangan maqollar ham mavjud. Maqollarda ham qo'shiqlardagi kabi do'stlik va hamkorlik, mehnatga muhabbat, ilm olishga va kasb-hunar egallashga undash, vatanparvarlik va qon-qarindoshlik tuyg'usi, tejamkorlikning ahamiyati, isrofgarchilik oldini olish, adolat va adolatsizlik, yaxshilik va yomonlikning oqibatlari, xulq-odob qoidalari, sihat-salomatlikni saqlashga oid o'gitlar beriladi. Ushbu jihatlari bilan asar bugungi kunda ham yoshlarga ta'lim va tarbiya berishda muhim ahamiyat kasb etadi.

XXI asr – intellektual yoshlar asri hisoblanadi. Yangi O'zbekistonda yoshlarning o'z imkoniyatlarini yorqin namoyish qilishlari uchun barcha shart-sharoitlar, keng imkoniyatlar yaratilmoqda. Ayniqsa, so'nggi yillar mobaynida yoshlar hayotida yuz yillarga teng bo'lgan tub islohotlar amalga oshirildi. Bu borada mantiqan va tarixan o'z isbotini topgan bog'liqlik, o'tmish-bugun-kelajak o'rtasida uzviylikni amalga oshira oladigan intellektual salohiyatga ega bo'lgan yoshlarni boy milliy an'analarimiz asosida tarbiyalash ularga xaqimizning azaliy urf-odatlarini, qadriyat va an'analarning kundalik faoliyatimizdagi ahamiyatini singdirish, bugungi kunda amalga oshirilayotgan "Yoshlarga oid davlat siyosati"ning mohiyati va yosh avlod vakillariga ko'rsatilayotgan e'tiborni yoshlar ongiga singirib borish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi qilib belgilandi. Xullas, Sharq ta'lim-tarbiyasida ilmni targ'ib etish, ta'limiy-axloqiy asarlardagi ma'naviy an'analarga suyanishga bevosita bog'liqdir. Shaxs kamoloti muammosiga bunday yondashish ta'lim-tarbiya maksadi, vazifalari, mazmunini yanada boyitishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoev Sh.M. PQ-2995-sonli "Qadimiy yozma manbalarni saqlash, tadqiq va targ'ib qilish tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi Qarori. Lex UZ online.
2. Mirziyoev Sh.M. "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz //Xalq so'zi gazetasi 2016 yil 15 dekabr. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutqidan.
3. Shavkat Mirziyoev. YANGI UZBEKISTON STRATEGIYASI. – Toshkent: Uzbekiston, 2021. – 268-B. 464 6.
4. Kaykovus. Qobusnoma. – Toshkent: O'gituvchi NMIU. 2006. –185 b.